

Handlingsplan mot hedersrelaterat våld och förtryck i Ale kommun

Antagen av:	Kommunfullmäktige § 187
Datum:	2021-09-13
Ansvarig sektor:	Sektor kommunstyrelse
Ikraftträdande:	2021-09-13
Giltighetstid:	Gäller tills vidare
Revideras:	Senast fyra år efter ikraftträdande
Diarienummer:	KS.SÄK.2021.126
Ansvarig handläggare:	Dzermal Sabovic, Trygghets- och missbrukssamordnare, Kommunstyrelsen

Innehållsförteckning:

1. Syfte.....	3
2. Mål.....	3
3. Vem omfattas av handlingsplanen.....	3
4. Sammanfattning.....	3
5. Att upptäcka hedersrelaterat våld – vad ska uppmärksammas.....	5
5.1. Pojkar – varningstecken.....	6
5.2. Flickor - varningstecken.....	6
6. Att ställa frågor.....	6
6.1. Exempel på frågor att ställa vid misstanke om att någon är utsatt.....	7
7. Ansvar.....	7
8. Rutiner vid misstanke om utsatthet för hedersvåld och förtryck.....	7
8.1. Akuta insatser.....	8
8.2. Checklista stödfrågor vid bedömning av akuta insatser.....	8
8.3. Om personal misstänker att det handlar om ett akut läge för den unga.....	8
8.4. Utredning hos socialtjänsten.....	9

1. Syfte

Syftet med planen är att enhetliggöra, utveckla och stärka Ale kommuns arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck och tillgodose alla Alebors, särskilt barn och ungas, rätt till ett liv fritt från våld och förtryck.

Genom att:

- göra personal medvetna om tecken på hedersrelaterat våld och förtryck
- skapa rutin för att upptäcka utsatthet för hedersvåld och förtryck och agera
- ge handlingsberedskap i akuta situationer
- tydliggöra ansvar

Handlingsplanen ska revideras löpande efter behov. Samverkansforumet för barn, unga och familj, Tidiga Samordnade Insatser-plattformen (TSI) ansvarar för styrdokumentets förvaltning.

2. Mål

Målet är att handlingsplanen ska vara ett konkret verktyg för att upptäcka och agera vid tecken på hedersproblematik. Genom kunskap och tidiga insatser när problem uppstår eller är på väg att kunna hända samt genom att erbjuda snabbt och adekvat stöd till de utsatta och ta ett samlat grepp om problematiken.

3. Vem omfattas av handlingsplanen

Denna handlingsplan riktar sig till samtliga nämnder och kommunala bolag.

4. Sammanfattning

Frågor om hedersrelaterat våld och förtryck har sedan slutet av 1990-talet uppmärksammats i flertalet västeuropeiska länder och internationellt genom FN:s arbete. Sedan mordet på Sara Abed Ali (1996) och Pela Atroshi (1999) och framförallt mordet på Fadime Sahindal (2002) har begrepp som hedersmord, hedersvåld och hedersförtryck använts i den svenska debatten.

Det råder dock en polariserad samhällsdebatt och en oenighet kring förståelsen av hedersrelaterat våld och förtryck då det finns flera olika perspektiv på frågan. De konflikter och motsättningar som finns i debatten visar på att hedersrelaterat våld och förtryck är en komplex samhällsfråga. Motsättningarna kan även utgöra en utmaning både för kunskapsinhämtning samt arbetet med främjande, förebyggande och riktade insatser. Ale kommuns arbete behöver därför vara förvaltningsgemensamt, kunskapsbaserat, långsiktigt, systematiskt och agilt.

Regeringens definition av hedersrelaterat våld och förtryck (HRV) är att det har sin grund i kulturella föreställningar om kön, makt och sexualitet. På det sättet liknar det mäns våld mot kvinnor i nära relationer i stort. Hedersrelaterat

våld utmärker sig genom sitt kollektiva uttryck. Kännetecknande för våldet är att det inte utövas av en enskild man mot en enskild kvinna i en parrelation.

Hedersrelaterat våld och förtryck handlar i många fall om hot som begränsar en ung persons handlingsutrymme eller rätt att själv välja partner. Den som öppet utmanar eller trotsar den rådande normen anses dra skam över hela familjen och riskerar att straffas fysiskt för att familjen eller ett utökat kollektiv ska återfå det som uppfattas som förlorad heder. Gärningspersonerna är ofta familjemedlemmar, släktingar eller andra medlemmar av gemenskapen. Det hedersrelaterade våldets kollektiva karaktär gör att gränserna mellan offer och förövare blir otydliga. De som medverkar till förtrycket kan själva vara utsatta.

Anseende och status är beroende av faktiska eller påstådda beteende. Det innebär att rykten kan räcka för att en familj ska anses förlora sin heder. Det kan också medföra att flickor och kvinnor som utsätts för sexuella övergrepp inte vågar berätta om det, och att de skuldbeläggs om det kommer fram.

Föreställningen om att mäns och familjers heder beror på kvinnors och flickors sexuella beteende hör också samman med förekomsten av barnäktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning av flickor och kvinnor. Hedersrelaterat våld och förtryck kan därmed inkludera flera olika former av våld, inklusive psykiskt, socialt, sexuellt och fysiskt våld och angränsar ofta till, eller överlappar med, våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor.

I många fall är det psykiska våldet i form av begränsningar, kontroll, hot, kränkningar och ryktesspridning mer utbrett än det fysiska våldet. Ofta är det även dolt och rädslan för att bli utsatt bidrar till att ständigt vara på sin vakt eller anpassa sig. Våldet och förtrycket utövas inte uteslutande i hemmet av den närstående familjen, utan kan även utövas av en större gemenskap där bostadsområden, skolor, sociala medier och transnationella nätverk framträder alltmer som arenor för hedersrelaterat våld och förtryck. Förståelsen för hedersrelaterat våld och förtryck i denna handlingsplan utgår ifrån en bred ansats som även inkluderar kvinnlig könsstympning, barn- och tvångsäktenskap, situationen för HBTQ-personer och intellektuellt funktionsnedsatta.

Att leva i en hederskontext innebär att det finns förväntningar och krav på att familjens, släktens eller ett ännu större kollektivs intressen sätts framför de egna. Val av partner är till exempel många gånger inte en individs eget val utan en angelägenhet för familjen eller ett större kollektiv.

Det är därför i Ale kommuns arbete extra viktigt att uppmärksamma och agera vid alla former av hedersrelaterat våld och förtryck i syfte att stärka vår demokratiska värdegrund och värna om grundläggande mänskliga rättigheter och framför allt värna om barnens rätt.

I Program för trygghet och säkerhet Ale kommun 2021 -2024 riktas särskilt fokus på minskning av våld i nära relation, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck. Att ha förvaltningsgemensamma, enhetliga och överenskomna handlingsstrategier och

rutiner för att förebygga, motverka och hantera problematiken. På nationell nivå återfinns arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck inom ramen för den nationella jämställdhetspolitiken. Den tioåriga nationella strategin från 2017, *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*, omfattar mäns våld mot kvinnor, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Det nationella kompetensteamet, vid Länsstyrelsen i Östergötland, samordnar och stödjer arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck och dess olika uttrycksformer, inklusive barnäktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning av flickor och kvinnor.

I och med att problemområdet är komplext samt riktar sig mot primärmålgruppen barn och unga (och deras familjer) så förutsätter det ett förvaltningsgemensamt, långsiktigt och välutvecklat arbete som inkluderar samtliga kommunala verksamheter och bolag.

5. Att upptäcka hedersrelaterat våld – vad ska uppmärksammas

En förutsättning för att kunna hjälpa personer som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck är att uppmärksamma och förstå utsattheten. Därför krävs en viss grundkunskap hos all personal i kommunen som möter barn och ungdomar för att kunna identifiera varningstecken som tyder på en utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck.

OBS! Observera att nedan varningstecken ensamma i sig inte behöver utgöra en anledning för att känna oro för på en utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck utan får sättas in i en helhetskontext. Det räcker dock med att den enskilde medarbetaren känner oro för att en ungdom är utsatt för att agera.

Nedan finns några varningstecken som bör uppmärksammas:

- Begränsningar av en persons handlingsutrymme för att upprätthålla gruppens/familjens heder
- Könsstympning av flickor och kvinnor
- Omskärelse av pojkar
- Det finns önskemål hemifrån om undantag från viss undervisning eller aktiviteter, till exempel musik, idrott, sex- och samlevnad, lägerskola och skolresor
- Ofta återkommande magvärk, huvudvärk och illamående
- Återkommande frånvaro och skolk
- Koncentrationssvårigheter och försämrade skolresultat
- Synliga skador av våld
- Depression och självmordstankar
- Få eller inga vänner
- Får inte välja partner själv
- Kvardröjande på fritidsaktiviteten eller i skolan efter sista lektionen
- Föräldrar som drar sig undan all kontakt med skolan och/eller socialtjänst och föräldrar som motsätter sig olika stödinsatser

- Avsaknad av vuxna stöttande personer utanför familjen
- Oro över att föras ut ur landet under sommarlov eller utlandssemester, giftermål eller uppfostringsresa
- Oro över att familjen ska få reda på att man är homosexuell, bisexuell eller transperson
- Önskemål om att inte gå i samma klass eller skola som syskon eller kusiner
- Rymmer hemifrån
- Kontroll av exempelvis mobiltelefon, dator eller egna pengar
- Får inte gå ut efter skola på egen hand, eller får inte gå ut alls
- Familjen diskuterar omvändelse av HBTQ-personer
- Hot och våld används som straff när man bryter mot hedersnormer
- Rädsla för vad föräldrarna ska säga eller göra om det kommer fram att man sökt hjälp
- Söker ofta elevhälsa för det som kan vara psykosomatiska besvär
- Ändrar sig plötsligt, tystnar eller tar tillbaka allt man tidigare sagt

5.1. Pojkar – varningstecken

- Krav på att kontrollera sina syskon, kusiner eller andra inom gruppen genom att tex invänta dem efter skolan eller ”skvallra” om vad en flicka gjort i skolan.

**Att tex. ta en bild på flickan när hon gör något som bryter mot hedersnormer och skickar det till hennes familjesystem*

5.2. Flickor - varningstecken

- Olika kläd- och beteendekoder i och utanför förskolan/skolan eller hemmet. Bär exempelvis slöja och heltäckande kläder i förskolan/skolan men inte hemma
- Rigid kontroll av fritiden, exempelvis att inte få delta i aktiviteter utanför skolan
- Hon får inte ha vänner med annan etnicitet eller med en annan trosuppfattning
- Hon får inte umgås med killar
- Önskan om att ”återställa” eller kontrollera sin ”mödomshinna” eller slidkrans
- Det talas om att flickan ska bli kvinna eller ”bli ren”

**Om flickan är gravid eller har blivit utsatt för sexuella övergrepp eller våld kontakta alltid socialtjänsten*

6. Att ställa frågor

Det är viktigt att våga ställa frågor som berör hedersrelaterat våld och förtryck eller annan utsatthet.

Vissa som utsätts för våld ser sig inte som utsatta och tänker inte på våldet som misshandel, övergrepp och hot.

När man ställer frågor om våld är det därför viktigt att fokusera på personens egen upplevelse. Det kan vara svårt för en utsatt person att göra en fullständig analys av sitt liv. Ställ därför korta, enkla och raka frågor som inte är ledande.

6.1. Exempel på frågor att ställa vid misstanke om att någon är utsatt

- Vad vill du göra som du inte får?
- Vad måste du göra som du inte vill?
- Vilka argument används för att reglerna ska efterföljas?
- Vilka metoder används för att reglerna ska efterföljas?
- Vilka personer upprätthåller reglerna? Vem bestämmer vad?
- Vilka är konsekvenserna om reglerna bryts?
- Har någon du känner till varit i en liknande situation?
- Hur reagerade familjen eller då?
- Hur länge har kontrollen pågått?
- Föreligger underliggande eller direkt uttalat hot, i så fall från vem eller vilka?
- Vad tycker andra om den du är kär i? Kan du ta hem din partner? Kan du ha vänner av motsatt kön?
- Vilka krav finns kring ditt utseende?
- Vad har sagts om din framtid?
- Vilken är familjens/församlingens hållning i det här som tagits upp?
- Hur ser syskon, släktingar eller andra gruppmedlemmars inställning och agerande ut?
- Finns det någon inom gruppen som känner till din situation?
- Finns det någon du litar på inom eller utanför gruppen?
- Hur ställer du dig själv till din situation?

7. Ansvar

Alla yrkesgrupper som arbetar med barn, eller kommer i kontakt med barn i sitt yrke, har enligt 14 kap 1 § Socialtjänstlagen skyldighet att genast anmäla till socialtjänsten om de får kännedom eller misstänker att ett barn far illa (14 kap §1 SoL) - se "Rutin för anmälan till socialtjänst".

8. Rutiner vid misstanke om utsatthet för hedersvåld och förtryck

Vid misstanke om att ett barn eller ungdom utsätts för hedersrelaterad problematik är det viktigt att en orosanmälan görs snarast - se "Rutin för anmälan till socialtjänst".

- **Föräldrar/vårdnadshavare skall aldrig kontaktas**, utan eventuell kontakt sker genom Socialtjänsten.
- **Om situationen är akut** ska omedelbar kontakt tas med socialsekreterare i mottagningsgruppen, SSPF eller annan socialsekreterare.
- **Om akut situation uppstår under kvällstid eller helg** ska omedelbar kontakt med socialjour eller polis tas.

8.1. Akuta insatser

I vissa fall behöver akuta insatser sättas in vid tecken på hedersrelaterat våld och förtryck.

Detta kan vara när det finns en akut risk för att personen ska:

- bli utsatt för våld
- ingå äktenskap mot sin vilja
- utsättas för könsstympning
- eller av annan anledning behöver omedelbart skydd

8.2. Checklista stödfrågor vid bedömning av akuta insatser

- Vad är det som gör att du söker hjälp just nu?
- Vad vill du ha hjälp med?
- Har du sökt hjälp tidigare och i så fall var?
- Hur ser din familj/släkt/nätverk ut?
- Vilka regler har du brutit mot och vad tror du blir påföljden?
- Hur stor är risken att någon får reda på det? I så fall vem?
- Har någon annan i nätverket brutit mot reglerna? Vad hände då?
- Finns det någon i din närhet som känner till din situation?
- Om vi skulle kontakta någon i din familj vem skulle det vara?
- Vet någon att du är här?
- Finns något uttalat hot?
- Vad händer om du går hem idag?

8.3. Om personal misstänker att det handlar om ett akut läge för den unga

- Gör upp en ansvarsfördelning kring vem som arbetar vidare med ärendet.
- Kontakta socialtjänsten, hälso- och sjukvården om det finns behov av vård eller dokumentation av skador.
- Försök så snabbt som möjligt ta reda på våldets karaktär och omfattning, vem eller vilka som utövar våldet och hur den utsatta personens nätverk ser ut.
- Försök att utforska barnets/ungdomens situation utan att värdera

eller kommentera. Ha ett objektivt förhållningssätt. Dokumentera om möjligt.

- Individ och familjeomsorg (IFO) enheten för barn och unga och SSPF-kordinator, mottagningsenheten och säkerhetsenheten kan vara behjälpliga med att bedöma skyddsbehovet.
- **Informera aldrig vårdnadshavare vid misstanke om hedersrelaterat våld och förtryck**
- Försök att uppehålla barnet/ungdomen tills socialtjänsten återkopplar.

8.4. Utredning hos socialtjänsten

När hedersrelaterat våld och förtryck förekommer och personen önskar stöd och hjälp ska utredning enligt SoL (11 kap 1§) inledas hos socialtjänsten.

En utredning inom socialtjänsten ska utreda behov av stöd och hjälp hos den unge, på kort sikt och på lång sikt. En utredning som handlar om oro för hedersrelaterat våld och förtryck handläggs av individ och familjeomsorg (IFO).

En utredning får pågå i max 4 månader och görs för att ta reda på hur den unge mår, har det hemma och om och på vilket man eventuellt behöver stötta och hjälpa den unge. Utredningen sammanställs sedan i ett skriftligt dokument där den unge, föräldrar, skola och sjukvård kan komma att uttala sig.

Antingen avslutas utredningen utan stöd och ärendet avslutas. Om utredningen istället avslutas med en insats, innebär det att den unge får någon form av stöd exempelvis boende i familjehem eller kontakt med familjebehandlare.

Utredning av någon över 18 år kan inte göras utan samtycke.